

NÂNG CAO NĂNG LỰC TƯ DUY PHẢN BIỆN CHO SINH VIÊN Ở CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC, CAO ĐẲNG TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Đinh Văn Sáng
Trường Cao đẳng Lào Cai

Tóm tắt: Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và sự phát triển mạnh mẽ của khoa học - công nghệ, tư duy phản biện trở thành một năng lực thiết yếu đối với sinh viên đại học, cao đẳng. Tư duy phản biện giúp sinh viên phân tích, đánh giá vấn đề một cách logic, khách quan, từ đó đưa ra quyết định đúng đắn. Tuy nhiên, thực tế cho thấy năng lực tư duy phản biện ở nhiều sinh viên còn hạn chế. Vì vậy, việc nghiên cứu và đề xuất các giải pháp nâng cao tư duy phản biện là cần thiết, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và đáp ứng yêu cầu nguồn nhân lực trong thời đại mới.

Từ khóa: Tư duy phản biện, sinh viên, đại học, cao đẳng.

IMPROVING CRITICAL THINKING SKILLS FOR STUDENTS AT UNIVERSITIES AND COLLEGES IN THE CURRENT CONTEXT

Dinh Van Sang
Lao Cai College

Abstract: In the context of international integration and the strong development of science and technology, critical thinking has become an essential capacity for university and college students. Critical thinking helps students analyze and evaluate problems logically and objectively, thereby making the right decisions. However, reality shows that the critical thinking capacity of many students is still limited. Therefore, it is necessary to research and propose solutions to improve critical thinking, contributing to improving the quality of education and meeting the requirements of human resources in the new era.

Keywords: Critical thinking, students, university, college.

Nhận bài: 15/02/2025

Phản biện: 11/03/2025

Duyệt đăng: 14/03/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và cách mạng công nghiệp 4.0 (CMCN 4.0), năng lực tư duy phản biện (TDPB) trở thành một yêu cầu quan trọng đối với sinh viên (SV) các trường đại học, cao đẳng (ĐH, CĐ). Xã hội hiện đại đòi hỏi nguồn nhân lực không chỉ có kiến thức chuyên môn mà còn phải có khả năng tư duy độc lập, phân tích, đánh giá và giải quyết vấn đề một cách sáng tạo. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều SV vẫn còn hạn chế về TDPB, thiếu kỹ năng lập luận, tranh biện và phản biện thông tin một cách khoa học. Việc nâng cao năng lực TDPB cho SV không chỉ giúp họ học tập hiệu quả hơn mà còn trang bị hành trang vững chắc để thích ứng với môi trường làm việc đầy cạnh tranh. Vì vậy, nghiên cứu về giải pháp phát triển TDPB cho SV là yêu cầu cấp thiết, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo và đáp ứng nhu cầu thực tiễn của xã hội.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Vai trò của tư duy phản biện đối với sinh viên các trường đại học, cao đẳng trong bối cảnh hiện nay

Thứ nhất, TDPB giúp SV nâng cao khả năng học tập và nghiên cứu khoa học.

Trong quá trình học tập, SV không chỉ tiếp thu kiến thức từ giảng viên (GV) mà còn phải tự tìm

tòi, phân tích và đánh giá thông tin từ nhiều nguồn khác nhau. Nếu thiếu TDPB, SV dễ dàng chấp nhận thông tin một cách thụ động, không có sự kiểm chứng, dẫn đến việc tiếp thu kiến thức một cách máy móc. Ngược lại, TDPB giúp SV biết đặt câu hỏi, so sánh, đối chiếu và chọn lọc thông tin một cách khoa học, từ đó nâng cao hiệu quả học tập và khả năng nghiên cứu.

Thứ hai, TDPB giúp SV phát triển kỹ năng giải quyết vấn đề và ra quyết định.

TDPB đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển kỹ năng giải quyết vấn đề và ra quyết định của SV. Nếu có năng lực TDPB tốt, SV sẽ biết cách phân tích, đánh giá thông tin một cách khách quan, từ đó tìm ra giải pháp hợp lý và hiệu quả. Ngoài ra, kỹ năng này giúp SV nhận diện sai sót, lường trước hậu quả và đưa ra quyết định chính xác hơn trong học tập cũng như cuộc sống. “Tư duy phản biện giúp sinh viên phát hiện, phân tích giải quyết tình huống, mâu thuẫn bằng việc đưa ra những lập luận, lí lẽ dựa trên những minh chứng cụ thể, xác đáng; biểu đạt thông tin rõ ràng, có căn cứ và logic để phân tích tình huống” [1; tr.23]. Nhờ vậy, SV trở nên chủ động, sáng tạo và tự tin hơn.

Thứ ba, TDPB giúp SV tránh được sự tác động

tiêu cực của thông tin sai lệch.

Thứ tư, TDPB góp phần phát triển tư duy sáng tạo và khả năng làm việc nhóm.

Khi SV có khả năng phản biện tốt, họ không ngại đặt câu hỏi, tranh luận để tìm ra những cách tiếp cận mới đối với vấn đề. Đồng thời, trong môi trường làm việc nhóm, TDPB giúp SV biết lắng nghe, tôn trọng ý kiến khác biệt và cùng nhau tìm ra giải pháp tốt nhất. Đây là yếu tố quan trọng giúp SV phát triển kỹ năng mềm, một trong những yêu cầu cần thiết của nhà tuyển dụng hiện nay.

2.2. Thực trạng về năng lực tư duy phản biện của sinh viên các trường đại học, cao đẳng hiện nay

2.2.1. Những ưu điểm

Thứ nhất, khả năng tiếp cận và đánh giá thông tin một cách khách quan

SV hiện nay được tiếp cận với nguồn thông tin đa dạng từ nhiều kênh khác nhau, đặc biệt là qua internet và các nền tảng học thuật trực tuyến. Nhờ đó, họ có điều kiện để tìm hiểu, so sánh và đánh giá thông tin một cách khách quan thay vì chấp nhận một cách thụ động. Khi tiếp nhận một vấn đề, nhiều SV có thói quen kiểm chứng từ nhiều nguồn khác nhau, phân tích tính chính xác và độ tin cậy trước khi đưa ra kết luận. Đây là một điểm mạnh quan trọng giúp nhiều SV tránh bị ảnh hưởng bởi thông tin sai lệch hoặc thiên kiến, từ đó nâng cao hiệu quả học tập và nghiên cứu.

Thứ hai, tư duy phân tích và lập luận chặt chẽ

SV ngày nay không chỉ tiếp nhận thông tin một cách đơn thuần mà còn có khả năng phân tích sâu sắc, mổ xẻ vấn đề dưới nhiều góc độ khác nhau. Khi đối mặt với một quan điểm hay một luận điểm, nhiều SV biết lập luận một cách logic, sử dụng dẫn chứng thực tế để chứng minh hoặc bác bỏ một cách có cơ sở. Điều này thể hiện rõ trong các hoạt động thảo luận nhóm, tranh biện hay viết luận, nơi mà nhiều SV thể hiện được khả năng diễn đạt suy nghĩ một cách logic, có hệ thống và thuyết phục. Kỹ năng này không chỉ giúp họ học tập tốt hơn mà còn chuẩn bị hành trang quan trọng cho công việc sau này.

Thứ ba, tinh thần cởi mở và sẵn sàng phản biện

Một điểm mạnh khác của SV hiện nay là sự cởi mở trong tiếp nhận ý kiến trái chiều và sẵn sàng tranh luận trên tinh thần xây dựng. Thay vì e ngại bày tỏ quan điểm, nhiều SV chủ động tham gia các cuộc thảo luận, không ngại chất vấn và phản biện lại những lập luận chưa thuyết phục. Điều này thể hiện sự tự tin và bản lĩnh trong tư duy,

giúp họ phát triển khả năng giao tiếp, tranh luận và bảo vệ quan điểm một cách hiệu quả. Đồng thời, tinh thần cởi mở cũng giúp SV học hỏi được nhiều quan điểm khác nhau, từ đó mở rộng tầm nhìn và nâng cao nhận thức về các vấn đề xã hội, khoa học.

2.2.2. Những tồn tại, hạn chế

Thứ nhất, tư duy rập khuôn, thiếu sáng tạo ở nhiều SV.

Trong quá trình học tập, không ít SV có xu hướng học thuộc lòng kiến thức từ sách vở hoặc GV mà không đặt câu hỏi hay suy nghĩ phản biện về nội dung đó. Họ thường chấp nhận những quan điểm có sẵn mà không chủ động tìm hiểu, mở rộng vấn đề hoặc đưa ra ý kiến cá nhân. Điều này khiến khả năng tư duy độc lập của SV bị hạn chế, khó phát triển những góc nhìn mới mẻ và sáng tạo trong học thuật cũng như trong công việc sau này.

Thứ hai, nhiều SV còn ngại tranh luận và bảo vệ quan điểm cá nhân

Một hạn chế khác trong TDPB của SV là tâm lý ngại tranh luận và chưa có kỹ năng bảo vệ quan điểm cá nhân. Nhiều SV còn e dè khi bày tỏ ý kiến trước đám đông vì sợ bị đánh giá, phê phán hoặc thiếu tự tin vào lập luận của mình. Thay vì thể hiện suy nghĩ một cách rõ ràng, họ thường chọn cách im lặng hoặc đồng tình với số đông để tránh xung đột.

Thứ ba, nhiều SV còn hạn chế trong việc sử dụng lý luận và bằng chứng để lập luận

Một yếu tố quan trọng của TDPB là khả năng lập luận chặt chẽ, sử dụng lý luận và bằng chứng để bảo vệ quan điểm. Tuy nhiên, nhiều SV hiện nay chưa thành thạo kỹ năng này. Khi trình bày một vấn đề, họ thường diễn đạt một cách cảm tính, thiếu sự hỗ trợ của dẫn chứng cụ thể hoặc sử dụng lập luận chưa chặt chẽ, thiếu logic.

2.3. Một số giải pháp nâng cao năng lực tư duy phản biện cho sinh viên ở các trường đại học, cao đẳng trong bối cảnh hiện nay

2.3.1. Đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát huy tư duy phản biện

Trước hết, GV cần chuyển đổi từ phương pháp giảng dạy truyền thống sang cách tiếp cận lấy người học làm trung tâm. Thay vì chỉ truyền đạt thông tin, GV cần đóng vai trò là người hướng dẫn, khuyến khích SV đặt câu hỏi, tranh luận và tự tìm ra câu trả lời. Các phương pháp như học tập theo dự án (Project-Based Learning), học tập dựa trên vấn đề (Problem-Based Learning), thảo luận nhóm, phản biện trực tiếp... sẽ giúp SV hình

thành TDPB một cách hiệu quả.

2.3.2. Tăng cường tổ chức các hoạt động tranh luận, phản biện trong lớp học

Đây là giải pháp thiết thực nhằm góp phần nâng cao năng lực TDPB tư cho SV ở các trường ĐH, CĐ. Bởi vì hoạt động tranh luận, phản biện trong lớp học sẽ giúp SV tiếp cận vấn đề một cách đa chiều, không chỉ dừng lại ở việc tiếp thu kiến thức thụ động mà còn biết cách đánh giá, phân tích và đưa ra ý kiến cá nhân dựa trên cơ sở khoa học. Khi tham gia vào các cuộc tranh luận, SV buộc phải nghiên cứu kỹ lưỡng vấn đề, tìm kiếm thông tin, từ đó nâng cao khả năng tổng hợp và phản biện. Đồng thời, quá trình tranh luận cũng giúp họ học cách diễn đạt ý kiến một cách rõ ràng, logic và thuyết phục hơn.

2.3.3. Đẩy mạnh ứng dụng công nghệ trong học tập và nghiên cứu

Công nghệ số mang đến một kho tri thức rộng lớn thông qua các nền tảng học trực tuyến, thư viện điện tử và các công cụ tìm kiếm thông minh. Thay vì chỉ dựa vào tài liệu giảng dạy truyền thống, SV có thể tiếp cận nhiều nguồn thông tin khác nhau, từ đó so sánh, đối chiếu và đánh giá tính chính xác của chúng. Quá trình này giúp SV rèn luyện TDPB, tránh tiếp thu kiến thức một cách thụ động và có ý thức chọn lọc thông tin.

2.3.4. Xây dựng môi trường học tập dân chủ, cởi mở

Môi trường học tập dân chủ, cởi mở là nơi khuyến khích SV bày tỏ ý kiến cá nhân mà không sợ bị phán xét hay áp đặt. Thực tế cho thấy, khi SV được tự do thể hiện quan điểm, họ sẽ chủ động hơn trong việc tiếp nhận tri thức, đồng thời rèn luyện khả năng phân tích và đánh giá vấn đề từ nhiều góc độ. Điều này giúp hình thành thói quen TDPB - một yếu tố then chốt trong quá trình học tập và nghiên cứu.

2.3.5. Khuyến khích sinh viên tự học và

nghiên cứu khoa học

Tự học giúp SV chủ động tiếp thu kiến thức, rèn luyện khả năng tư duy độc lập, phân tích và đánh giá vấn đề một cách khách quan. Khi SV tự tìm tòi tài liệu, họ không chỉ tiếp nhận thông tin từ một nguồn duy nhất mà còn có cơ hội so sánh, đối chiếu nhiều quan điểm khác nhau. Điều này kích thích TDPB, giúp SV hình thành lập luận vững chắc và có khả năng bảo vệ quan điểm của mình một cách logic.

Bên cạnh đó, nghiên cứu khoa học là môi trường lý tưởng để SV thực hành TDPB. Trong quá trình nghiên cứu, SV phải xác định vấn đề, đặt câu hỏi, thu thập và phân tích dữ liệu, từ đó đưa ra kết luận dựa trên cơ sở khoa học. Việc này đòi hỏi họ phải suy nghĩ sâu sắc, xem xét các khía cạnh khác nhau của vấn đề, đồng thời phản biện lại những giả thuyết chưa hợp lý. Đây chính là quá trình rèn luyện TDPB một cách hiệu quả và thực tiễn nhất.

III. KẾT LUẬN

Nâng cao năng lực TDPB cho SV tại các trường ĐH, CĐ là yêu cầu cấp thiết trong bối cảnh hiện nay, khi xã hội ngày càng đòi hỏi những cá nhân có khả năng phân tích, đánh giá và đưa ra quyết định sáng suốt. Để đạt được điều này, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, GV và SV. Các cơ sở giáo dục cần đổi mới phương pháp giảng dạy, khuyến khích học tập chủ động, ứng dụng công nghệ vào giảng dạy và tạo môi trường học thuật cởi mở. GV cần đóng vai trò định hướng, hướng dẫn SV tiếp cận vấn đề một cách đa chiều, rèn luyện kỹ năng lập luận và phản biện khoa học. Bản thân SV cũng phải chủ động rèn luyện TDPB thông qua việc đọc, viết, tranh luận và thực hành thực tế. Chỉ khi có sự kết hợp đồng bộ giữa các giải pháp trên, năng lực TDPB của SV sẽ được nâng cao, góp phần tạo ra nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong thời đại mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Đinh Thị Quỳnh Hà (2024), *Phát triển tư duy phản biện cho sinh viên trong giáo dục đại học*. Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, tập 20, Số 01/2024, tr.20-25
- Phan Thị Thanh Hải (2024), *Nâng cao năng lực tư duy phản biện cho người học trong đào tạo người làm báo ở các trường đại học Việt Nam hiện nay*. Tạp chí điện tử Lý luận chính trị và Truyền thông, ngày 14/10/2024.
- Nguyễn Thị Hòa (2017), *Bàn về tư duy phản biện trong giáo dục đại học*, Tạp chí Khoa học - Đại học Đồng Nai, Số 5/2017, tr.23-30.
- Đào Thị Hữu, Bùi Thị Hồng Thúy (2021), *Nâng cao năng lực tư duy phản biện cho học sinh, sinh viên*. Tạp chí Tuyên giáo điện tử, ngày 10/6/2021.
- Hoàng Văn Tuyên (2022), *Phát triển năng lực tư duy phản biện cho học viên đào tạo sĩ quan Quan hệ quốc tế về quốc phòng hiện nay*. Tạp chí điện tử Lý luận chính trị, ngày 08/01/2022.